

Grenaa og omegn under krigen 1864

En lille oversigt i 75-året derefter.

Af Carl Svenstrup



GRENAA

Grenaa Folketidendes Bogtrykkeri

1940

Indledning

Den 15. november døde Kong Frederik d. VII ret pludseligt på Lyksborg Slot. Det var et dødsfald, som indtraf på et så kritisk tidspunkt, at mange for alvor mente, at kongen hemmeligt var blevet myrdet. To dage før havde det dansk-slesvigske rigsråd vedtaget en fællesforfatning for Danmarks og Slesvigs fælles anliggender, hvad der var i strid med forsikringer, som man tidligere havde givet Prøjsen. Da den nye konge, Christian den Niende, udråbtes til konge, nølede han med at sætte sit navn under denne fællesforfatning, idet han var klar over, at dens følge ville blive en krig med Prøjsen. 18. november gav han dog efter for folkestemningen og skrev under.

I Tyskland fremkaldte denne så kaldte »Novemberforfatning« en så rasende forbitrelse, at stormagternes og Sveriges repræsentanter rådede kongen til at trække den tilbage. Følgen var, at Ministeriet Hall trådte tilbage og afløstes af Ministeriet Monrad, som tilbød at forsøge på ad parlamentarisk vej at få Rigsrådet til at trække Novemberforfatningen tilbage. Men det var for sent. Prøjsen ville have krigen, og Østrig turde ikke overlade sin rival ene at have æren for den i Tyskland populære krig mod Danmark.

24. December 1868, altså selve juleaftensdag, trængte saksiske og hannoveranske tropper ind i Holsten. Danskerne trak sig efter stormagternes råd tilbage til Ejderfloden uden at gøre modstand. Det var Danmarks gamle grænse. Prøjsen og Østrig sendte en hær på 60.000 mand gennem Holsten op mod Ejderen.

I begyndelsen af februar 1861 indtraf de noksom kendte krigsbegivenheder: Træfning ved Mysunde, Dannevirkes rømning (5. februar) og træfningen ved Sankelmark. Dermed var Slesvig prisdrevet fjenden.

En del af den danske hær trak sig under anførsel af general Hegermann Lindenchrone mod nord helt op til Limfjorden. Men hoved-

parten af den danske hær blev trukket tilbage til Dybbølstillingen, hvor den stod under Gerlachs kommando. General de Meza, der havde ansvaret for Dannevirkes rømning, blev kaldt tilbage til København for at gøre regnskab derfor. 18. april stod efter mange ugers forberedende kanonild stormen på Dybbølbjerg, hvor danskerne efter en tapper modstand måtte vige for overmagten efter et tab på 1800 døde og sårede og 3000 fanger.

9. maj kom en våbenhvile i stand ved engelsk mægling. Ved den såkaldte Londoner-Konference foresloges en deling af Slesvig. Tyskerne ville gå med til en delingslinie fra Tønder til Aabenraa. Det mente danskerne ikke, at de kunne gå ind på. Konferencen i London opløstes d. 25. juni netop den dag, da våbenstilstanden udløb. I de følgende uger var der flere mindre træfninger. De fandt i hovedsagen sted på øen Als; de viste klart de prøjsiske bagladergeværers overlegenhed over danskernes skyts. Og de danske tropper blev trukket tilbage til Fyn.

Dermed havde Danmark opgivet sin sag som håbløs. 1. august sluttedes en præliminærfred, der d. 30. oktober afsluttedes af den endelige fred. Begge undertegnede i Wien. Derved måtte Danmark afstå ikke alene de tyske hertugdømmer Holsten og Lauenborg, men også det danske Slesvig til de to allierede magter. Ministeriet Monrad afgik og afløstes af Bluhme. Det dansk rigsråd samtykkede 11. november i freden, der sønderlemmede Danmark, men var den eneste mulige udvej. Christian IX løste få dage efter indbyggerne i de tre afståede landsdele fra deres troskabsed til Danmark.

Efter denne orienterende indledning går vi over til at se på krigens virkninger i Grenaa og nærmeste omegn.

Krigens virkninger i Grenaa og nærmeste omegn

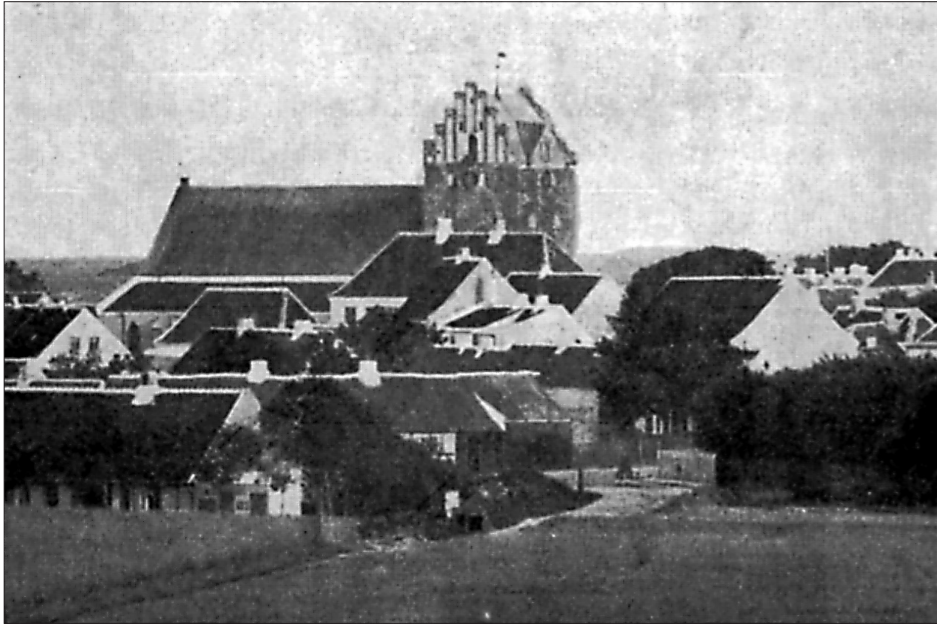
Under forfølgelsen af general Hegermann-Lindencrones division havde tyskerne i marts 1864 ikke været inde i Randers Amt. Men efter Dybbøls fald d. 18. april fik deres general, Grev Münster, befaling til fra Vejle at drage nord på med 9 batailloner, 12 eskadroner og 16 kanoner. Han skulle operere selvstændig i Nørrejylland og fuldstændig underlægge sig dette land. Det blev endda tilføjet, at i betragtning af de politiske forhold var en hurtig fremrykning gennem Jylland i høj Grad ønskelig. Våbenhvilen stod for døren, og tyskerne ville gerne have en så stor del af landet som mulig besat, inden deres bevægelser standsedes af denne.

Alle de i Jylland slående fjendtlige tropper samledes til et korps (3dje korps) under General Vogel von Falckenstein, som til stabschef fik den senere så kendte Friherre von Moltke, dengang generalløjtnant og chef for generalstaben, tidligere dansk kadet og dansk officer. Nørrejylland blev besat helt op til Limfjorden.

Hobro var den naturlige gennemgangsby for disse tyske tropper. Der var til tider 1500-2000 fjendtlige soldater i byen. Den 30. april krævede fjenderne 24.000 rdl., at betale inden 2 døgn. Da dette blev afslået, bortførtes nogle af byens mest fremstående mænd som gisler. De blev dog kort tid efter frigivet på overgeneralens, den gamle Wrangels befaling.

Dagens før var prøjserne ankommet til Randers. Kommandanten, oberst Winterfeld, forbød straks udgivelsen af »Randers Avis«. I hele 14 dage måtte borgerne savne deres lokale avis. Først ved våbenhvilens begyndelse d. 13. maj udkom avisen atter.

Randers nød den tvivlsomme ære en tid lang at være sæde for den prøjsiske regering for Nørrejylland. Fra freda d. 8. juli blev »Randers Amts Avis« ophøjet til prøjsernes officielle organ, Amtstidende for



Billede fra ca. 1861 af Grenaa by og kirke set fra »Schoubyes Lade«, nu Rosenbakken, nord for byen.

hele Jylland, en værdighed, det bevarede lige til 8. august.

General Vogel von Falckenstein boede selv en tid i Randers. Når han var borte, blev hans gerning varetaget af Prinsen af Hohenlohe som hans stedfortræder. Randers borgere nægtede ligesom borgerne i Hobro og andre steder at udrede den krævede brandskat. Til straf herfor bortførtes også der nogle af borgerne som gidsler. De førtes til Rendsborg, hvor de sad fængslet i 5 uger, hvorefter de blev frigivet. Den 21. maj holdt prøjserne auktion over udsætterheste, men ingen ville byde på dem. En del af de tilstedeværende forlod tværtimod lokalet under højkrøstede hurra råb. Fra prøjsernes side påstod man, at politimester Elmquist havde opfordret folk til ikke at byde på hestene. Som hævn blev politimesteren arresteret få timer efter, og i hans sted konstitueredes justitsråd Kampmann.

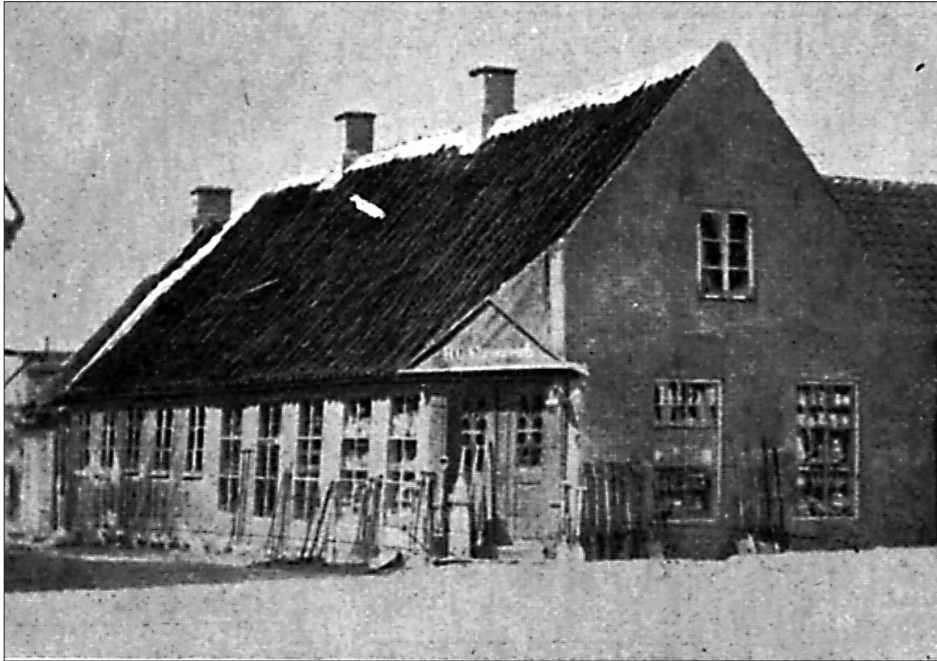
I Aarhus rykkede d. 28. april de første 1400 mand ind af de anmeldte 3000. Det var Folk af forskellige våbenarter. En del var af Garderegimentet »Königin Elisabeth«. I de følgende dage foretoges rekognoseeringer rundt på Djursland.

Første tyske tropper tirsdag den 3. maj om eftermiddagen

Allerede om morgenen havde Herredskontoret modtaget »en Løbeseddel« dateret tirstrup d 2. maj, hvori meddeltes, at en afdeling havde passeret Tirstrup Kro på vej til Grenaa. Det var kun en lille afdeling på 30-40 mand af det prøjsiske garderegiment »Königin Augusta« under anførsel af prmlt., Friherre v. Putlitz. Efter at de havde besat byens udgange samt afsendt en patrouille til havnen, undersøgte de kongelige kasser på Toldkammeret og Postkontoret, der naturligvis fandtes tomme. Efter at mandskabet på Rådhuset havde nydt noget smørrebrød og kaffe, medens officererne søgte Gæstgivergården, kørte alle bort omtrent kl. 7. Med undtagelse af et par vogne fandt ingen udskrivning sted af noget som helst. Alt, hvad soldaterne købte i butikkerne og på andre steder, betaltes, og deres opførsel var upåklagelig.

Det var krigens lille forspil her i Grenaa. Byens øverste embedsmand, by- og herredsfoged, politimester m.m. var justitsråd G. Nyeborg. På embeds vegne måtte han ved denne lejlighed være til stede på Rådhuset. Han var ellers en meget myndig herre og frygtet af den ganske stad, men ved denne lejlighed var han helt forstyrret af nervøsitet. Nogle af byens folk var naturligvis på Torvet, uagtet der i forvejen fra Politikontoret gennem byens trommeslager var påbudt, at man så vidt muligt skulle holde sig hjemme, og at det navnlig var forbudt børn at færdes på gaderne. Tilstedeværende på Torvet har fortalt mig, at da Nyeborg skulle kalde arrestforvareren, råbte han gentagne gange ud af vinduet; »Svendsen, Svendsen, kom herop«, uden i sin distraktion at huske, at han var død flere måneder før, nemlig 21. februar. Og folk, der måske nok var lidt skadefro ved at se den ellers selvbevidste byfoged i knibe, råbte tilbage: »Svendsen er ikke her, han er død for længe siden«.

Når man gennemlæser årgangen 1864 af »Grenaa Avis«, ser man, at fra den tid og indtil 1. november er avisens udgivelse suspenderet. I



Den gamle skolebygning ved Torvet, nedrevet i 1879.

stedet udkom omtrent hveranden dag et halvt ark, som kun var trykt på den ene side, og hvis titel var »Grenaa Flyveblad«. Gennem denne lille tryksag holdtes beboerne underrettet om, hvad der skete i byen og - for så vidt man var heldig - også i det øvrige land. Men det var tit småt nok dermed. Redaktøren, der hed Lemmich, skriver således i flyvebladet for 4. maj: »Vi leve i denne Tid som i en Udørken, idet vi siden Tirsdag i forrige Uge ingen Post have havt«. Det var hele 8 dage. Og sådan skete det adskillige gange, selv om udeblivelsen af post ikke altid var slet så langvarig. Samme dag som de første fjender rykkede ind i Grenaa, indeholdt flyvebladet en redaktionsartikel, hvori befolkningen opfordredes til så vidt gørligt at vise fjenden en kold skulder, intet at give ham uden på forlangende og at lade ham mærke, at det kun var tvunget af den bitre nødvendighed og som værgeløse overfor den væbnede magt, at man tog imod ham. Stykket er et værdigt svar på det tyske overfald.

Angående krigsskatten som i medfør af lov af 21. marts 1864 skulle udredes, opfordredes Grenaa bys beboere til at indsende selvangivelse til prokurator Lunøe, der var medlem af Ligningskommissionen.



Claus Gottlieb Nyeberg.
By- og herredsfoged i Grenaa
1853-1876

Man mærker på avertissementet derom, at borgerne ikke dengang har været slet så kendt med selvangivelserne, som vi er nu til dags. Det fremhæves, at ligningskommissionens medlemmer er pligtige til ubrødelig tavshed om, hvad de erfarer. Urigtig selvangivelse straffes med en bøde af det tidobbelte af den besvegne indkomsts-kats beløb. Det fremhæves, at skønt man nok har lov at opgive sin indtægt i en samlet sum, så er det dog klogest at specificere den - navnlig hvis der er særlige forhold til stede, som kan bevirke nedsættelse. Som sådan gælder, at hvem der har været indkaldt til militærtjeneste i mindst 8 uger, »erholder en billig Nedsættelse«.

7. maj rykkede atter en lille styrke tyskere ind i Grenaa. Det var dels gardere af de førnævnte regiment, dels dragoner. De havde denne gang navnlig deres opmærksomhed henvendt på havnen, hvor dampen »Ydun« under forbisejlingen havde landsat nogle passagerer.

Grenaa Flyveblad.

Dnsdag den 4. Mai 1864.

Medborgere!

Naar Fjenden faaer for Byens Porte, da bor smaalig Strid vige og Enighed mellem Alle træde i Stedet, fordi vi kun derved faae en moralsk Magt at støtte os til ligesoverfor den pphvsske Magt, der træder os imøde.

At denne Enighed bor have til Følge, at der ikke af Frygt gives efter for Fjendens ubillige Fordringer, om saadanne fremkomme, er en ligefrem Sag, og i de Mænds Personligheder, der paa Kommunens Vegne forhandle med ham, haves Varanti for, at Saadant ikke skeer. Men dette er ikke nok; vi maae Alle tilsammen være enige i, at den Modtagelse, Fjenden faaer, er ham et tydeligt og umisfjendeligt Vidnesbyrd om, at Alt, endog indtil det Ubehageligste af hvad der vdes ham, vdes ham af den haardeste og bitterste Nødvendighed, fordi vi som Bergelese boie os for den væbnede Magt. Intet bor gives ham uden paa Forlangende. Det gjælder her om ikke at undgaae nogle Ubehageligheder, som Enhver bor bære med Taalmod for Fædrelandets Skyld, men det gjælder om, at man under fuld Bevidsthed viser en mandig Modstand ligesoverfor Fjenden, for, om muligt, derved at paabyde ham Afgift, fremsfor Alt om at bevare Afgiften for sig selv og om at man i Tiden kan have den treflende Bevidsthed, at man i sin Holdning ligesoverfor Fjenden aldrig har tabt Pligten imod sin Konge, sit Fædreland og sin Nation af Synet.

Grenaa, den 4de Mai.

— Efter indhentede kvalificerte Oplysninger maae vi herved rette det i Mandagsbladet gløse Referat om de tyvste Trovædsbegjærligheder her i Egnen derhen, at nogle saa Casolletiker i Lovendags Aftes havde været paa Jørmøt (i Nærheden af Ebeltoft), men at de strax efter havde begjæret sig tilbage til Hovedstaden i Keldballe, hvor Retssagene vare udklærede om Natten. I Søndags skal denne Begjærlighed have trukket sig tilbage til Gals. — Naar Merges mortua Herredskontoret heri Byen liggende Lovelidsel, dateret Tirsdag, den 4de Mai, kl. 2 1/2 Eftermiddag:

„En Alderlig Tyvskere er for et Par Timer siden gaaet i Sengen i Egnen af Viden til Helgenæs. Der skæntes at være i. 40 Mand. En anden Alderlig Tyvskere for 1 1/2 Time siden Viden til Grenaa forbi Tirsdag Kro.“

Drone skde Aendelig intral heril Byen samme Dags Gæst. Imellem kl. 2 og 3. Den bestod af nogle og 30 Mand af 4re venenlle Gardebatalion, „Königinn Husar“ under Penlon. Kapitler v. Pultigs Com-

mando, og henførte til Oberst v. Potters Brigade. Efterat have betat Byens Udgangs samt alle de en Pa-trouille til Hooven, underløjtes de kongl. Koster paa Totalsammeret og Postkontoret, der naturligvis fandtes tomme, og efterat Mandskabet paa Raadhuset havde gbt noget Smerterbrød og Kaffe, medens Officererne søgte Glastjevergaarden, skjøde Alle bort omtr. kl. 7. Med Undtagelse af et Par Bogne fandt ingen Udskjning af Nogetombrikt Sted; Alt, hvad de skjøde i Oustiler og paa andre Steder, betales, og derved Opførel var upoastagelig i det Hele.

— En Mand, der ijaer havde forladt Marhuus, skal have ubragt, at h n længe hele Velen heril ikke bor her nogen tyvst Soldat.

— I Borhuus skal der, efter Sigende, kun ligge 1000 Mand tyvste Tropper, hvorimod Manders Indes-taer en Betaling af omtrant 6000 Mand.

— Vi troe her i denne Tid som i en Uvorden, det vi siden Tirsdag i forrige Uge ingen Post have haat.

Bekjendtgjørelser.

Løvedag den 7de Mai forfommende, kl. 10 Formiddag, afholdes ved Grenaa Havn offentlig Auction over en Ladning lærdes gode Hjerrebædder fra 6 til 15 Rod og over et Parti Rug og Øgs; hvilket herved bekjendtgjøres.

Grenaa, den 30te April 1864. Lunø.
Dnsdag den 11te Mai forfomm., Form. kl. 10 1/2. Læst Godster Ridsenbergs ved offentlig Auction i Hæst Møje, forskellige endel Lovestjær, hvilket herved bekjendtgjøres, Mødested Hæst. Grenaa, den 4de Mai 1864. T. Møller.

Løvedag den 14de Mai forfommende, Formiddag kl. 10. Læst Ridsmand Buske, paa Grund af Postskriften af hans Handelsstabiliment i Gøtting, forskellige ved offentlig Auction i det til Ridsmand Bogens Gaard horende Posthuus paa Vilegade i Grenaa et betydligt Parti Menulovvarer, bestaaende af Salsolin, Lovet. Vider, Saroni, Mousolin, Sirtø, Damast, Lærens, halv og hvelvde Lovet, Silletø, Wallingarn, Strimler, Gardintegniler, Vordug, Hold-torklæder, Kommissærskæder, Skjorter, Strømper, Handsker, Kæder, Dvædsaar, Børnehuer, Sengstjer, Paraplyer, Gæster, i Hængelampe, m. m.

Bekjendte vederbørlige Ridsere tilførs Credit til 1de October v. H.

— Efter Kataloger vilte her den 9de Mai kunne et-holdes paa Byegjæstkontoret.

Grenaa, den 30te April 1864. T. Møller.

Mærk!

Born kunne strax begynde at lære Begyndelses-grundene i Læsning, Skrivning og Regning meget billigt af Madame M. M. Ulden.

En ny druen Klædeskralle er paa Grund af instruere Omhandlende villy tilly hos Skrabber Nielsen.

Print i Grenaa Registreri.

Facsimile af „Grenaa Flyveblad“ for 4. Maj 1864, den Dag, da de første fjendtlige Tropper rykkede ind i Grenaa. 3/4 Størrelse.

Våbenstilstanden d. 9. maj

Ved konferencen i London bestemtes det, at denne skulle være til 25. juni. I den tid forpligtede prøjserne og østrigerne sig til ikke at inddrive nogen krigsskat og at betale alt, hvad deres tropper rekvirerede. Der måtte ikke lægges hindringer i vejen for handel og samfærdsel og for administrationens regelmæssige gang.

Straks i begyndelsen af perioden, nemlig 14. maj rykkede 700 prøjser ind i Grenaa. Deraf skulle de 210 have kvarter i selve byen og resten fordeles i de nærmeste landsbyer. I det hele indkvareredes der i egnen mellem Grenaa og Ebeltoft 2800 mand. De holdt skydeøvelser på Hessel Mark og Høde. I den periode måtte skibe kun løbe ind i Grenaa Havn om dagen, og ladningerne blev nøje undersøgt for at påse at tjenestedygtigt mandskab og krigsmidler ikke førtes bort herfra. Man havde ventet, at de fjendtlige tropper skulle have været her under hele våbenhvilen. Stor var derfor forbavselsen, da prøjserne allerede 8 dage efter, nemlig d. 21. maj tidligt om morgenen, drog bort. Afrejsen foregik i øsende regnvejr, men under fuld musik af hele regimentsmusikken, som bestod af ca. 45 mand.

Musikken havde navnlig optaget Grenaaensernes opmærksomhed i den tid, tyskerne var her. Thi hver aften havde den givet koncert - skiftevis på Torvet og i byens plantage ved Vesterport.

De bortdragende fjender fik det skudsmål, at de som helhed havde opført sig godt. »Enkelte Udskejelser havde der været, men de var som oftest blevet straffe«. Avisen - d.v.s. Flyvebladet - slutter med at udtale, at det er at håbe, »at vi nu bliver fri for den Slags, Indkvarteringer, så længe Våbenhvilen varer«. De bortdragende tropper indkvarteredes i egnen omkring Gl. Estrup.

Håbet om, at vi nu var fri for indkvarteringer, slog ikke til. Ganske få dage efter, nemlig d. 24. maj, rykkede 150 mand af Elisabeth-Gården



Storegades østligste del omkring 1864. Ejendommen til venstre er "Hennigs" nuværende Grenaa Handels- og Landbrugsbank.

under anførsel af Hauptmann v. Reinhardt ind i Byen og forblev her foreløbig. I de nærmest følgende Dage indtraf årsdagen for grundlovens givelse. Det var allerede dengang en national festdag, ja, var det på en langt inderligere måde end nu. Skønt prøjserne havde udstedt forbud mod al flagning med Dannebrog på alle de steder, som var besat af dem, så kunne de dog ikke hindre, at en talrig forsamling af byens indvånere om aftenen indfandt sig på »Gæslgivergården«, d.v.s. nuværende Storegade 31 og 36, hvor bl.a. Præstegården er. Der var i dagens anledning smykket med flag - altså indvendig -, og der fejredes en national 5. juni-fest. Både Musikforeningen og Sangforeningen assisisterede. Der holdtes taler, passende til øjeblikkets alvor. Og hele festen, der varede til den lyse morgen, bar præg af den frimodighed, hvormed indbyggerne så fremtiden i møde.

I Ebeltoft, hvor der ligeledes var forbud mod flagning, havde man trodset forbudet og hejst Dannebrog. Ved middagstid befalede prøjserne det fjernet, men forgæves, hvorefter de selv måtte påtage sig ulejligheden. Flaget behandledes dog med skyldig ærbødighed, og alt forløb roligt.

De prøjsiske gardister blev liggende her til våbenhvilens slutning

og drog af sted straks derefter. Da konferencen i London endte resultatløst, var man her i Granaa som rundt i Danmark klar over, at krigens fortsættelse ville komme. Men hvor optimistisk man så på denne kendsgerning, fremgår af en artikel i det lokale lille flyveblad. Der slår: »Men når vi erindrer, at en Genoplagelse af Krigen synes at være den eneste Mulighed for at frelse Danmark, dersom vort elskede Fædreland skal vedblive at være dansk - så må dette give os Kraft til med roligt Mod at træde de Genvordigheder i Møde, som muligvis truer os. Længe kan det ikke vare, når Krigen igen udbryder, inden Gud sender os den Hjælp, hvortil vi så højlig trænger«. Hermed er formentlig tænkt på, at man nærrede det håb, at England ville gribe til våben mod Tyskland for at hjælpe Danmark. Det blev som bekendt en stor skuffelse. Konferencen i London blev resultatløs.

Våbenstilstanden udløb den 25. juni

Dagen efter udstedte general v. Falckenstein fra Randers en befaling sålydende:

»Jyllands Bestyrelse overgår fra i Dag til de allierede Armeers Administration. Indvånerne må rette sig efter denne og aflevere til samme alle Skatter og Landets øvrige Indkomster«.

Samtidig meddelles, at Randers lokale avis fra samme dag erklæredes for Amtstidende for Jylland. Redaktionen forpligtede sig til at optage alle den militære guvernørs forordninger, og alle Jyllands amter henvises til at holde dette blad og sørge for, at alle de deri indrykkede meddelelser fra den militære guvernør blev optaget i de forskellige lokale aviser og kom til befolkningens kundskab.

Kort efter ankom der atter indkvarteringer til Grenaa og omegn. Eksempelvis kan nævnes, at i egnen mellem Ørum og Auning, som sorterede under magasinet i Nimtofte, der forsynedes fra Grenaa, lå ca. 780 mand og 210 heste. Den daglige rekvition til denne styrke var: 785 pund kød eller 393 pd. røget flæsk, 262 pd. hele boghvede gryn eller 197 pd. ris, 28 pd. kaffe, 40 pd. Salt, 23 flasker vin, 79 kvartønder brædevin, 99 pd. tobak, 1466 pd. brød, 600 pd. Hø, 700 pd. halm og 2300 pd. havre.

Ved Grenaa Havn lå til stadighed en kystpatrouille på ca. 70 mand. Chefen for hele bataillonnen var Baron von der Osten Sacken, som med sin stab, ca. 103 mand, havde kvarter på Ørbækgård.

I tiden mellem første og anden våbenstilstand stod kampen på Als, som rømmedes d. 29. juni. Samtidens dom derom var, at det var en meget uhæderlig og meget sørgelig begivenhed for vort fædreland. Men den var sandsynligvis en uomgængelig følge af alle de samvirkende ulykkelige forhold. Med tabet af Als opgav Danmark sin sag som håbløs, og fredsministeriet Bluhme afløste det Monradske ministerium.



Grenaa Kirke ca. 1864,
set fra Storegade.

Kort før dette tidspunkt indtraf her i Grenaa den lille episode med

Aarøes Korps's angreb på prøjsernes feltvagt ved Grenaa Havn, som længe mindedes af alle Grenaaensere, uagtet det i og for sig var uden nævneværdig praktisk betydning.

Løjtnant B. C. Aarøe havde været med i kampene ved Dybbøl. Han fattede en plan om at få sammensat og udrustet et lille, hurtigt virkende strejfkorps for med dette at gøre landgang rundt på de af fjenden besatte kyster og dermed gøre dem den skade, han kunne. Korpset oprettedes virkelig og udførte flere kække og forvovne ekspeditioner,

hvorved dets navn blev kendt over det ganske land. Dets størrelse var til en begyndelse 200 mand, men voksede under våbenhvilen til 600. Det var altså en ganske beskeden styrke, men det var overvejende særdeles modige, ja dumdristige mænd. Ved våbenhvilens ophør havde korpset planlagt et overfald på den ved Grenaa Havn liggende prøjsiske feltvagt, som man mente bestod af 1 officer og 40 mand.

For at udføre dette overfald afsejlede premierløjtnant Schulz om eftermiddagen d. 6. juni fra Kalundborg med 2 af korpsets kompagnier om bord i Dampskibet »Jylland«, som var stillet til korpsets rådighed. På grund af blæst og stærke regnbyger turde dampskibets kaptajn ikke ankre op tæt syd for Grenaa Havn, hvad der var den oprindelige plan, men måtte gå for anker tæt ud for Havknuden. Ved midnatstid gik folkene i både og roede i land. En af bådene kæntrede i den stærke søgang, men alle folkene reddedes, og dyngvåde kom de 3 delinger i land og stod rede til fremrykning. Det var en lang og anstrengende tur. Man passerede Katholm Strand. På gården lå 1½ komp. prøjsere, som heldigvis ikke mærkede noget. Efter et par timers march nåede styrken til Grenaa Havn. Der var et gangbræt over åen tæt uden for havnens daværende lille kro. Broen var hverken afbrudt eller besat. En for en, men hurligt efter hinanden løb folkene over broen. Halvdelen af dem besatte vejen op til Grenaa en lille afdeling sendtes som patrouille under fyrskipper Larsens anførsel ud på den lille aflukkede havneplads, medens selve hovedstyrken gik mod kroen. Kompagnichefen sprængte selv døren og kom ind i kromandens sovekammer. Kromanden og hans kone forundredes højlig over dette natlige besøg og forklarede, at prøjserne lå i det nærmeste kornmagasin til højre for kroen. Dette blev omringet. Ved døren på den modsatte side fandtes 4 opsadlede husarheste. Døren var åben, og inde fra mørket hørtes tale og våbenklirren.

En ny våbenstilstand trådte i kraft 20. juli

Kompagnichefen sprang selv med revolver i hånden ind i mørket og opfordrede til overgivelse. Som svar lød ordene »Pardon«, »Gnade«, og efterhånden kom 8 væbnede prøjsere ud. Korporalen forklarede, at aftenen forud var der til havnen fra Grenaa kommet 1 officer og 40 mand, men deraf var løjtnanten og de 30 mand sent på aftenen kaldt tilbage. De fangne prøjsere sattes i 2 både, som lå ved havnen. Hestene blev drevet ind i et indelukke, men kom kort efter ud og løb op gennem Grenaa efter sigende til Djursgård, hvor de ved deres ankomst lod overkommandoen, som lå der, ane, at der var noget galt ved stranden.

Aarøe Korps afbrød gangbroen over åen og begav sig langs med stranden mod bådene. Tæt ved udskibningsstedet blev de opdaget af en flok prøjsere. Inden fjenderne kom dem på skudvidde, var de dog til søs og på vej mod »Jylland«, som de nåede efter et par timers roning uden at have mistet en mand. Hele affæren var om sagt uden større praktisk betydning, men forøgede ved sin dristighed den Nimbus, som var om korpsets navn.

Måske foranlediget af dette overfald ankom natten til 11. juli en snes vogne med prøjsisk infanteri samt en del hestfolk. De drog videre til Katholm, hvor de arresterede ejeren, kammerherre Dinesen, som vist nok mistænkte for at have haft med den Aarøeske affære at gøre. Han førtes med til Randers, hvor han en tid sad fangen.

Få dage efter indeholdt »Grenaa Avis« en meddelelse fra byfoged Nyeborg, hvori stod, at da byens kasse som følge af de bestandig stigende rekvisitioner til fjendens magasiner snart vil være helt udtømt, så anmodes de, der skylder kommuneafgifter for 1. halvår af 1861, om snarest at indbetale disse. Byfogden slutter meddelelsen med de ord: »Jeg har den Overbevisning, at enhver veltænkende medborger vil opfylde denne anmodning«.

Af den af den prøjsiske militærguvernør udskrevne contribution på 850.000 prøjsiske thaler skulle Grenaa udrede 1370 thaler, svarende til 1824 rdl., at betale inden 1. august. I manglende fald ville beløbet blive inddrevet ved militær eksekution tillige med et straffetilæg. Ligeledes skulle alle satsskatterne indbelales til den fjendtlige militærguvernør måned for måned idet årsskatten deltes i 12 lige store dele. Også for dens vedkommende var der anordnet militær eksekution ved manglende betaling samt tillige et straffetilæg på 50 pct. for restancerne.

Samme dag som den nye våbenhvile trådte i kraft, kom til Grenaa en ny indkvartering, nemlig 470 mand af Garderegimentet »Königin Augusta« samt en større deling røde husarer, alle under kommando af oberst Podritzky. Styrken indkvarteredes dels i Grenaa, dels i den nærmeste omegn. En mængde heste rekvireredes i landsbyerne, og alle fiskerbåde fra havnen bortførtes på vogne til brug på andre steder. Indkvarteringen varede kun få dage, og i glæden over at slippe af med fjenderne fejrede man med flagning 25. juli-dagen (Istedslaget). Men glæden varede kun kort. Dagen efter indtraf Elisabeth-Gardens chef, oberst Winterfeld, som bebudede, at en større indkvartering ville komme den følgende dag.

Den bebudede indkvartering i byen blev nu imidlertid ikke til noget i første omgang. Derimod blev mange af landsbyerne i omegnen belagt. De nærmeste ved Grenaa liggende byer, som havde indkvartering, var Skærvad og Mastrup. En større styrke på 3500 mand lå i Nimtofte og omliggende landsbyer.

I begyndelsen af august lå de 2 danske orlogsskibe »Dannebrog« og »Niels Juel« for anker uden for Grenaa havn. Beboerne fik lov til at bese skibene, og de gæstedes af ikke så få. Helt uden indkvartering var Grenaa ikke i denne periode, men det var dog forholdsvis mindre afde-



Gammelt billede af Grenaa Skole på Vestergade. Den ældste af de bygninger, som endnu eksisterer, opført 1867. Billedet er taget få år derefter.

linger, der var her. 11. septbr. skriver avisen: »Det 18de Regiments 5de Comp., der i længere tid har ligget i Cantonnement her, afrejste omsider i Går Morges sydpå, forhåbentlig for aldrig mere at vende tilbage her til«. Den anden våbenhvile udløb 31. juli. Allerede to dage efter sluttedes aftale om en ny tredie våbenhvile, som planmæssig skulle vare i 6 uger, men hvis stillende forudsætning var, at den skulle slutte med en endelig fred. Forhandlingerne derom foregik i Wien. Der var til en begyndelse 6 repræsentanter, nemlig 2 for Prøjsen, 2 for Østrig og 2 for Danmark. Tallet halveredes senere til 1 for hvert Land. På Danmarks vegne forhandlede minister Quaade og oberst Kauffmann.

Misfornøjelse kom til orde

I august og september var det som helhed kun mindre styrker, som var indkvarteret i Grenaa. Da nu altså det fjendtlige tryk følte mindre stærkt, gik det således, som det så ofte går, at adskillig sammensparet misfornøjelse kom til orde i anledning af de foranstaltninger, som var foretaget i den værste tid. Ved indkvarteringerne begyndelse var der blevet sammensat en indkvarteringskomité. Den var vist egentligt ikke valgt af nogen, men havde nærmest valgt sig selv. Derpå lyder i hvert fald en bemærkning i »Flyvebladet« for 16. Septbr. Medlemmer af den var bl.a. byfoged Nyeborg, prokurator Lunøe og brandkaptajn Starck.

Både i »Flyvebladet« og mand og mand imellem rettedes der nu en ret giftig kritik mod denne komité. Man skumlede mindre over, at medlemmerne syntes at have favoriseret sig selv ved indkvarteringerne, end over, at de tilsyndadende havde taget hensyn til at skåne deres venner, bekendte og kunder. Og da komiteen nu hen i september averterede om, at dens medlemmer ville være til stede på Rådhuset hver onsdag og løverdag fra kl. 9-10 fmd. for at modtage besvælinger og andre meddelelser, så kom kritikken åbenlyst til orde i »Flyvebladet«, tit i en meget giftig form. En indsender skriver f.eks.: »Har det nu i 4 Måneder været frugtesløst at tale om Eder og til Eder om Eders Gerninger, så vil Vistnok ingen nu for i den forhåbentlig korte Tid, der er tilbage, at opnå en Lempelse nedlade sig til at møde for Eders i 11te Time selv-lavede Tribunal. Ingen forstandig Mand blandt Eders Medborgere kan læse Eders Bekendtgørelse uden at rødme på Eders Vegne«.

I et senere Nummer skriver en anden indsender: ... Jeg tror næppe, at Comiteen kun skulle have til Hensigt at modtage og redressere Besværligheder, som at f.eks. Claus havde for liden Carl for megen Indkvartering ... Hvorledes skulle vel sådanne besvælinger komme frem, når man ikke foran sig har en samlet liste, hvoraf man kan se fordelingen? Men iøvrigt mener indsenderen, at man med tak burde erindre, at det hverv, som indkvarteringskomité påtog sig, var både vanskeligt og byrdefuldt og ingenlunde misundelsesværdigt.

Den, som man navnlig havde et »godt« (eller snarere ondt) øje til, var brandkaptajn Starck. Det siges meget giftigt om ham, at det ikke er at undres over, at han ikke kan have tid tilovers til en samvittighedsfald besørgelse af indkvarteringen, »når man betænker, at Hr. Capitainen foruden at skulle regere Brandvæsenet og Brandfolkene - og det skal være nogle farlige Folk, disse Brandfolk - tillige er Borgerrepræsen-

tant, Manufacturhandler etc. Og om end Hr. Capitainen besidder en nok så usædvanlig Arbejdsdygtighed, så er det dog for meget forlangt selv af en Brandcapitain, at han skal kunne være både her og der og Strålemester tillige«. (27. Sept.).

I et af de sidste indlæg, som fremkom, efter at der i september var indtrådt en ny vendiag med hensyn til den militære belægning, står: »Indkvarteringskomiteen hviler nu efter sit Hædersværk og hensidder forventningfuld og venter på, hvad Publikum vil sige ... Det kan sigese i følgende ord: Komiteen + Nyeborg ler, og hele Byen græder«.

Ja, det kan i sandhed ofte være en utaknemlig rolte at bestride of-fentlige hverv.

Det lader sig formode, at en og anden af byens unge piger kan have vist sig mere venlig imod de indkvarterede fjendtlige soldater, end passende var, og at onde tunger med eller uden årsag har skumlet der-over. I hvert fald finder man i »Flyvebladet« følgende avertissement: »Da jeg har bragt i Erfaring, at det Rygte er udsprede om mig, at jeg skulde have spadseret flere Aftener og Nætter i Møller Rødkiers Lund med den tyske Lieutnant som lå i Quarter hos ham, så udloves en Duceur af 5 Rdl. til den, som kan oplyse mig om, hvem der først har fremført foranførte løgnagtige Rygte. Da min Besilling udfordrer, at jeg skal fortjene mit Erhverv i såvel den Riges som den Falliges Huus, så er det så meget mere ærekrænkende for mig at være udsat for sådanne stelle Beskyldninger.

Marie Sørensen Dam,
Sypige,
boende hos Møller Jensen.«



R. W. Starck.
Manufakturhandler, brandkaptajn



Prokurator L. J. Lunøe.
Byrådsmedlem.
Medlem af Ligningskommissionen.
En af byens mest indflydelsesrige
borgere i 60 og 70erne.

Alle beretninger går ud på, at de indkvarterede menige fjendtlige soldater var meget omgængelige og hensynsfulde. Og man fik indtryk af, at de var lige så kede af krigen som vi. Der herskede derfor næsten alle vegne et meget godt forhold mellem kvarterværterne og de indkvarterede. I de ganske få tilfælde, hvor der skete alvorlige brud på disciplinen, straffedes disse med hård hånd. Prøjernes hovedkvarter(?) var i Købmandsgården på Lillegade (nu Købmand Nørgårds), der på den tid stod ledig. Og gamle Grenaaensere har fortalt, at spidsrodsstraffen endnu den gang eksekveredes som militær straf hos prøjserne, og at de har set soldater blive pisket nede i den gamle Købmandsgård.

Men var stemningen over for de menige soldater gennemgående velvillig, så var hadet mod de overordnede og da navnlig mod den almægtige von Falckenstein desto stærkere. At han har været en typisk repræsentant for prøjseråndens mindst tiltalende sider, er vel også temmelig sikkert. Som nævnt havde han oprindeligt sit hovedkvarter i Randers. I begyndelsen af august flyttede han imidlertid til Aarhus, og »Aarhus Sliftstidende« blev officiel tidende for Jylland, således som »Randers Amts Avis« først havde været. Samtidig med flytningen lavede von Falckenstein den genistreg at sprænge jernbanebroen ved Langå i luften. Det var den, hvorover den nye midtjydske bane førtes. Denne »Bedrift« var vistnok fuldstændig formålsløs. Og han synes i hvert fald at være gået for vidt i sin iver. Broen var nemlig engelsk ejendom, og englænderne anlagde sag mod ham og mod hans regering. De fordrede en erstatning på 160.000 thaler, hvoraf de 14.000 af ham personlig. Resten af den prøjsiske stat.

Efter en rejse til Tyskland, som muligvis har været i den anledning, vendte general von Falckenstein - ret uformodet - tilbage til Aarhus i slutningen af august. Aviserne beretter, at han gjorde sit indtog i en



Prokurator Lunøes gård på Storegade (nuværende Isenkræmmer Poulsens, Fru Dahlins og Snedker Olsens ejendomme).

vogn forspændt med 1 skimler, og at han fejrede sin ankomst ved at dømme en stakkels ægvognskusk til 7 dages vand og brød, fordi han ikke på kommando havde kørt hurtigt nok op ad en bakke.

Straks efter ankomsten rejste generalen ud på inspektion i de nærliggende amter og kom d. 6. sept. til Grenaa. »Flyvebladet« bragte næste dag en lille notits derom. Dens isnende tone røber tydeligt nok stemningen. Der slår bl.a.: »I Aftes blev der vist vor ringe By en Opmærksomhed af en egen Slags, idet Jydernes mægtige Behersker, Hr. Falckenstein, indtraf her til fra Ebeloft, ledsaget af et Par preussiske og østrigske Officerer, og tog ind på Gæstgivergården. I morges blev Havnen besigtiget, hvorefter Rejsen gik videre til Randers.« Bladet tilføjer: »Her ligger vedvarende en lille Styrke af 18de Regiment. Magasinet er i Tirstrup, og Staben ligger nu på Nøruplund«. Få dage efter afrejste fjenderne dog for en tid herfra.

Allerede ved krigens begyndelse havde von Falckenstein ladet forespørge byens postmesler, Skjerbæk, om han ville fortælle under den

fjendtlige besættelse. Da han svarede nej dertil, suspenderedes han, og prøjserne overtog selv postvæsenet. Dette varede ved indtil 2. sept., da Skjerbæk averterede, at Postkontoret nu atter var åbnet.

Kort efter at den 3dje våbenstilstand var sluttet, begyndte i overensstemmelse med en af paragrafferne i denne hjemmesendelse af de danske fanger.

Hjemsendelsen af de danske fanger

Der var i alt ca. 6250. Deraf havde de 4750 ligget i prøjsiske fæstninger, resten i østrigske. Alene på »Hohe Salzburg« var interneret over 500 danske fanger. Det er den samme Fæstning, som i nazismens første dage blev navnkundig ved at være fængsel for de for oprørsforsøget fængslede nazister, og hvor »Føreren« nu i sommer opholdt sig i de for Polen skæbne svangre krigsdage. De danske fanger hjemsendtes ret hurtigt, som regel i tog med 1000 ad gangen. De sidste 1000 kom til København 23. august. Straks, da hjemsendelsen rygtedes, dan- des der her i Grenaa som andre steder en komité, som skulle tage sig af de hjemvendende, når de kom til Grenaa, beværte dem og gøre det lidt festligt for dem. Samtidig hjempermitteres størsteparten af de indkaldte danske soldater. Modtagelseskomiteen bestod af garver Carl E. Petersen, skræddermester A. J. Lyngbye, købmand Adolph Lyngbye og »Grenaa Avis« redaktør C. Lemmich. Det indsamlede beløb var så- mænd meget beskedent, nemlig knap 90 rdl. For denne sum bespistes i alt 191 mand, alle fra Grenaa og oplandet, og så var der endda nog- le rdl. tilovers, som overdroges til en anden af krigstidens komiteer, »Fireskillingssubskriptionen«.

Denne var dannet allerede ved de første tegn til krigens udbrud, nemlig i december 1863, og dens opgave var økonomisk at støtte de indkaldte soldaters familier. Det var den på initiativ rige veteran fra den forrige krig, postmester Skjerbæk, som ved en artikel i »Grenaa Avis« havde slået til lyd for sagen. Han skriver: »Da mørke og uvejrs- svangre skyer hæve sig over vort fædrelands horisont, og der kun er svag sandsynlighed for, at de ville fordele sig, men alt taler for, at den nærmeste fremtid vil bære en krig i sit skød ... så opfordres den offent- lige godgjørighed til ved en subskription at bidrage til, at de indkald- tes familier ikke skal lide savn af det daglige brød ...« Ved et møde i



Postmester Skjerbæk.
Veteran fra 1848. Fremtrædende borger
og meget benyttet taler i 1860'erne.

Håndværkerforeningen udpegedes 6 af dennes medlemmer, som sammen med 2 borgerrepræsentanter og 4 andre borgere, nemlig sognepræsten, C. U. Dantzer, kordegn R. Johannsen, købmand C. F. Lund og postmester Skjerbæk, trådte sammen i en komite og foretog en såkaldt »Fireskillingsubskription« for at tilvejebringe de fornødne midler til nævnte brug. Det var meningen, at hver bidrager skulle give mindst 4 skilling om ugen. Men adskillige lagde for med meget større beløb, således apoteker Dahl, som tegnede sig for 100 rdl.

En anden komite dannedes i februar med det formål at sende levnedsmidler, tobak eller penge til de indkaldte fra Grenaa. Nogle af dens medlemmer er de samme, som går igen fra »Fireskillingsubskriptionen«. Og selv byens tjenestepiger foranstaltede en indsamling, hvorved indkom 22 rdl. 4 mark. Derfor købtes uldtrøjer, 1 par underbenklæder, 9 mavebælter, 10 par strømper, 7 par muffedisser og 1 strikket tørklæde, som tilsendtes de her fra byen udkommanderede soldater. Af disse forskellige komiteer var »Fireskillingsubskriptionen« den, som fik langt den største betydning og længste lavetid. Den virkede hele krigstiden igennem og fordelte gennem ugentlige bidrag i alt 1247 rdl., som kom 28 familier til gode. Den højeste understøttelse var $2\frac{2}{3}$ rdl., den mindste $\frac{2}{3}$ rdl., alt pr. uge. Det fremgår heraf, at der fra Grenaa by altså må have været mindst 28 familiefædre med i krigen. Deres navne er mig kun delvis bekendt. Men i avisen ses dog at en del håndværkere eller foreningsdrivende averterter om, at de i anledning af indkaldelse har antaget en dygtig svend eller på anden måde sørget for forretningens fortsættelse.

Nogle af disse Grenaaas sønner ofrede livet for deres land. Et par såredes og døde i fangenskab, andre døde på valpladserne. Den første, som faldt, og den eneste, som det har været mig muligt at få et fotografi



Skæddermester A. J. Lyngbye.
Veteran fra 48.

Våbenbrodrenes mangeårige formand.
Medlem af Grenaa Byråd 27 år
(1. 1. 1864-23. 1. 1891).
Taler ved nationale festligheder.

Port ud mod Lillegade i købmand Nørsgaards gård. Her havde prøjserne i 1864 deres hovedkvarter og magasiner.



af, var kommis Johan Frederik Møller, søn af købmand J. A. Møller på hjørnet af Torvet og Søndergade (Edv. Hansens Gård). Han faldt ved Bustrup 3. februar og blev begravet som ukendt soldat. Hans fader rejste senere rundt dernede for om muligt at finde sønnens grav, men forgæves.

Forhandlingerne i Wien

Angående fredsbetingelsen de trak i langdrag. Man var enig om, at fred måtte sluttes for enhver pris. Ligeledes var de danske forhandlere klar over, at der ingen hjælp var at vente fra England eller Frankrig, og at Slesvig var tabt. Men om enkelthederne ved grænselinien og om erstatningsbeløbets størrelse m.m. var der megen uenighed. For at gøre Danmark mere villigt til at bøje sig for de hårde fredsvilkår, blev det bestemt at øge det tryk, som hvilede på Nørrejylland. De fjendtlige troppers daglige naturalforplejning skulle hæves, hestationerne ligeså, købstæderne skulle have større indkvartering, og alt skulle indrettes på vinterkvarter.

Tanken om en rømning af Jylland var helt forkastet. Og i slutningen af september skete der da også herhjemme et fuldstændigt omslag i troen på, at en udmarsch af fjenderne var forestående. Fra militærguvernementet kom 23. september en bekendtgørelse angående de prøjsiske troppers vinterkvarter. Af købstæderne skulle Ebletoft og Grenaa hver have 1 bataillon, Randers 3 batailloner samt desuden 5 eskadroner rytteri og 2 baterier.

Det vil altså sige, at Grenaa, der dengang havde ca. 1600 indbyggerle skulie have 700 fjendtlige soldater i indkvartering. Det var selvsagt en næsten umulig opgave at skaffe sengtetøj til et sådant antal. Det ses da også, og det er virkelig rørende at læse det, at flere af landbyerne i den nærmeste omegn uopfordret meldte sig med tilbud dels om levering af halm til underlag, dels med udlån af sengetøj. Byens borgere indvarsledes til et møde på Rådhuset for at træffe aftale om indkvarteringen. Denne gang skulle man altså ikke have noget af at udsætte sig for kritikken.

Rådhuset blev taget i brug til lazaret og vagtlokale.

Man ventede almindligt, at

Fjenderne ville indtræffe her søndag den 2. oktober

Eftersom de den 23. september var afmarscheret fra Horsens. Det slog også til. Nævnte søndag var der konfirmation i Grenaa. Pastor Dantzer stod netop på prædikestolen, da prøjserne med fuld musik rykkede ind i byen. De fleste af kirkegængerne gik selvfølgelig straks hjem, da omtrent alle husstande i byen skulle have indkvartering. Pastor Dantzer måtte så se at fremskynde konfirmationen det mest mulige, så også konfirmanderne og deres pårørende kunne komme hjem.



C. U. Dantzer.
Sognepræst i Grenaa 1857-1877,
Kateket sammesteds fra 1851.



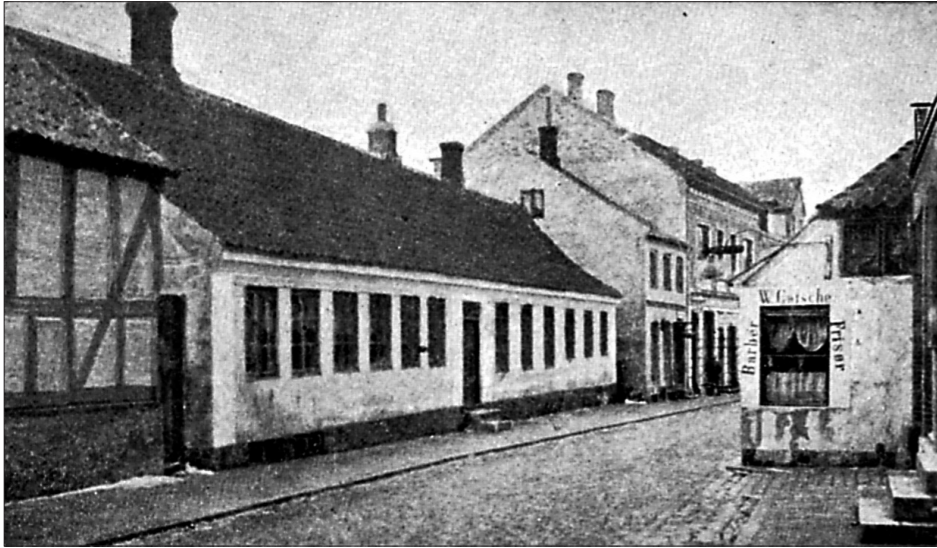
Johan Frederik Møller.
Den første Grenaaenser,
som faldt i Krigen 1864.

De ankomne var 1. batt. af 4die garderegiment under oberst Esbeck. Tyskerne havde anlagt en felttelegraf fra Aarhus til Grenaa, således at byen nu for første gang stod i telegrafisk forbindelse med omverdenen. I avisen meddeles, at også private kunne få lejlighed til at afsende telegrammer mod alm. tariffmæssig betaling. Denne »Fjernskrift« vakte selvfølgelig stor opmærksomhed i den lille stad. Der udstedes forbud mod al færdsel med skydevåben af civile, også jagt blev forbudt. Alle danske aviser uden for Jylland blev forbudt med undtagelse af »Berlingske Tiende«, »Ill. Tiende« og »Flyveposten«.

I oktober måned havde så Grenaa den største indkvarterng under hele occupationsperioden. De først ankomne bataillollner afmarscherede efter en uges forløb til Randers med undtaglse af et mindre vagthold. Men samme dag ankom et par kompagnier, ligeledes af et garderegiment, og de blev liggende til fredens slutning. Forskellige af byens større næringsdrivende overtog leverancen af fødevarer til det prøjsiske depot. Men kvarterværterne var ikke altid tilfreds med det leverede. I »Flyvebladet« er der flere gange rettet kritik. Forholdet var dette, at enten skulle tyskerne have adgang til køkkenet og selv tilberede de udleverede fødevarer, eller også skulle kvarterværterne modtage det leverede og tillave det for soldaterne. Det sidste var vistnok det almindeligste. De fleste husmødre holdt ikke af at have disse fremmede folk til at tumstere i deres køkkener. Og soldaterne på deres side ville hellere end gerne have maden leveret tilberedt, men var for resten meget villige til at yde en håndsreknilg ved alt, hvad de kunne.

Endelig undertegnedes så freden den 30. oktober

»Grenaa Avis« udkom atter som egentlig avis og ikke flyveblad d. 1. novbr. 1864. Der var nu ny redaktør, idet Lemmich havde overdraget



Lillegade.
Købmand Brokmanns gård og (til venstre)
et lille stykke af gl. Apoteks Materialbyg-
ning. Her ligger nu bl. a. købmand Meld-
gaard Nielsens Ejendom.

bladets redaktion til C. V. Færch. I det første nummer havde bladet en meddelelse om Fredsslutningen. Der står bl.a.: »Freden har ganske vist kostet store ofre, men med guds hjælp ville også disse kunne bæres, således at Danmark, om det end er blevet betydeligt beskåret, atter. en se en lykkelig fremtid i møde. Efter den uheldige krig, der kun kan betragtes som ein følge af vore fjenders store overlegenhed, vore »Venner«s troløshed samt måske en mindre heldig krigsbestyrelse, og som det næppe ville have nyttet os syndlerligt at fortsætte, kunne Danmark ikke vente at komme til at diktere fredsbetingelser. Jylland vil vel endnu nogen tid forblive besat af de østrigske og prøjsiske tropper, men vi ville desuagtet håbe, at gen. Falckenstein nu har udpillet sin rolle som øverste myndighed i denne provins«.

Det skete også. 5. november afmarscherede de prøjsiske tropper, nemlig 2 kompagnier af 3dje garderegiment, fra Grenaa mod Aarhus. Avisen udtrykker ved afskeden håbet om, at byen ikke påny skulle blive besat af fjendtligt militær og blev endelig denne gang ikke skuffet.

I slutningen af måneden bortsolgtes ved auktion, som holdtes i C. Vogels Gård ud mod Lillegade, restbeholdningen af rekvisitionsmagasinet proviant. Ligeledes solgtes en del sengesteder med skrâmadraser og hovedpuder, som var anskaffet af kommunen.

Snart faldt byen atter ind i de gamle folder. Men Krigens følger og



Gammelt billede fra Østergades østlige
del ved Jernbanetorvet. Hvor haven til
venstre ligger, befinder nu købmand Kan-
strups ejendom sig.

de mangehånde begivenheder, man havde haft så tæt ind på livet i det forløbne år, vedblev længe, længe efter at være samtaleemne, når folk kom sammen.

Medens kommiteen i Grenaa, som skulle tage imod de hjemvendende soldater, havde indskrænket sig til at tage imod dem og bispise dem, afholdtes der i begyndelsen af det nye år i omegnens landsbyer en række festlige sammenkomster, hvor der gjordes lidt stads af de soldater, der havde været i felten, og hvor man mindedes dem der blev derude. Den første af var i Enslev. Den holdtes d. 24. februar i sognepræst L. Mathiasens gård. Samtlige sognets mænd og karle, som havde været indkaldt under felttoget var indbudt hver med sin dame. Dyr-læge Beyer indledede med en skål for kongen, for hvem han ønskede, »at han snart på en for folket forståelig måde måtte få lejlighed til at vise sit danske sindelag«. Pastor Foersom talte for landsoldaten, som selv om han ikke havde vundet, »havde kæmpet med ære og vundet alle dannedes nationers beundring for sin udholdenhed og sit mod«.

Senere udbragtes der skåler for »den trofaste hustru, som værger reden, medens manden var borte« og for »trofaste mø, som manede sin lille jensemands billede frem for sit blik og blev ham tro«. Og endelig for nordslesvigerne, »der fik broderparten af sorgen og smerten«. Der

herskede ifølge referatet »en smuk, ja næsten højtidelig stemning«. I de følgende uger fulgte flere af omegnens landsbyer i det givne forspor.

Medens stemningen ved festen i Enslev beskrives som, næsten »højtidelig«, benævnes den ved nogle af de senere som »gemytlig«. Således i Hammelev, hvorom der står: »den gemytlige stemning, der herskede under hele festen, vil gøre denne dag uforglemmelig for os (veteranerne), da det hele så andt og inderligt afspejlede det danske folks hjertelag, der tager den gode vilje i gerningens sted«.

Endnu langt hen i året 1865 træffer man i avisen dødsannoncer fra hustruer eller forældre angående pårørende, der som hårdt sårede havde ligget på lazaretter i fjendeland og først var døde, eller om soldater, der havde været savnet, og hvis død først da var konstateret. Ligeledes træffes på indsamlinger til fordel for krigsenker, hvis familier led nød.

Krigens skygger hvilede længe over landet.



Carl Svenstrup født 23. januar 1881 i Grenaa, død 17. februar 1964 i Grenaa, var bibliotekar, som blev modtager af Dannebrogordenen i 1947. Han er bedst kendt for sit mangeårige arbejde med Grenaa byhistorie.

Svenstrup blev født ind i en skomager familie i Østergade i Grenaa. Han gik ud af Grenaa private Realskole som 14-årig for at komme i lære som skomager. Efter læreårene drog han på valsen bl.a. i Tyskland, men vendte hjem for at læse til lærer. I 1906 blev han færdig som lærer fra Blaagaards Semnarium og vendte tilbage til Grenaa som lærer ved sin gamle realskole.

I forbindelse med 1. verdenskrig blev den daværende bibliotekar ved Grenaa Bibliotek indkaldt og Carl Svenstrup overtog arbejdet som bibliotekar. I 1947 blev han Ridder af Dannebrog og stoppede som lærer for udelukkende at hellige sig biblioteket og »Grenaa Bys Historie«, som han var påbegyndt udgivelsen af i 1933. Byhistorien har fyldt meget i Svenstrups liv, den udkom i perioden 1933-1957 og et komplet sæt indeholder 2.793 sider. Efter næsten 25 års arbejde var »Grenaa Bys Historie« færdig.

Grenaa Købstad bekostede i 1951 et maleri af Svenstrup, der er ophængt på rådhuset i Grenaa. I november 1954 fratrådte han som bibliotekar og i 1958 blev han æresborger i Grenaa. Svenstrup var gift to gange og overlevede begge hustruer, fik to drenge, var aktiv vinterbader og ivrig amatørfotograf. Han døde den 17. februar 1964 på De gamles Hjem, Lillegade 48 i Grenaa.

Information hentet fra Wikipedia.
Kildehenvisninger foreligger sammesteds.
https://da.wikipedia.org/wiki/Carl_Svenstrup